

Список використаних джерел:

1. Executive Summary: Neighborhood – Fighting a Ring of Fire or Creating a Ring of Friends Leadership [Електронний ресурс] // Bertelsmann Stiftung. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzbunger_Triolog/Executive-Summary_Salzbunger-Triolog-2016_EU-Nachbarschaftspolitik_20160820.pdf
2. Prodi R. Das größere Europa – eine Politik der Nachbarschaft als Schlüssel zur Stabilität [Електронний ресурс] / Romano Prodi. – 2002. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-02-619_de.pdf
3. Fund for Peace: FSI Heat map [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fundforpeace.org/fsi/analytics/fsi-heat-map>
4. Enste D. The Consequences of Corruption – An Overview of Empirical Results [Електронний ресурс] / D. Enste, C. Heldman // Institut der deutschen Wirtschaft Köln. – 2017. – Режим доступу: https://www.iwkoeln.de/fileadmin/publikationen/2017/323508/IW-Report_2_2017_Corruption.pdf
5. Rotberg R. When states fail: causes and consequences [Електронний ресурс] / Robert I. Rotberg // Princeton University Press. – 2004. – Режим доступу: <http://www.columbia.edu/itc/journalism/stille/Politics%20Fall%202007/Readings%20--%20Weeks%201-5/Rotberg%20--%20failed%20states.pdf>

20Fall%202007/Readings%20--%20Weeks%201-5/Rotberg%20--%20failed%20states.pdf

6. Clapham C. The Global-Local Politics of State Decay [Електронний ресурс] / Christopher Clapham // Princeton University Press. – 2003. – Режим доступу: <http://www.columbia.edu/itc/journalism/stille/Politics%20Fall%202007/Readings%20--%20Weeks%201-5/Rotberg%20--%20failed%20states.pdf>

7. Fund for Peace: Fragile States Index – Indicators [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fundforpeace.org/fsi/indicators/>

8. Transparency International, Korruptionswahrnehmungsindeks [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.transparency.de/korruptionsindizes/cpi-2010/>

9. Fund for Peace: Fragile States Index – Indicators [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fragilestatesindex.org/data/>

10. Transparency International: Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.transparency.org/research/cpi>

Надійшла до редакції 01.02.20

N. Belousova, Ph.D. (Political Science), Associate Prof.,
B. Miftakhov, PhD Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EUROPEAN NEIGHBORHOOD POLICY: CORRUPTION AS ONE OF THE FACTORS OF THE TRANSITION FROM "THE RING OF FRIENDS" TO "THE RING OF FIRE"

The key issue of the article is to analyze the development of European Neighbourhood Policy from the idea of founding to its review in 2015. An important task of this article is to test the hypothesis that corruption may be one of the important reasons for the failure of the "ring of friends" concept, which, based on the EU's interests in the stability, security and prosperity of its neighbours, has become the basis for the entire neighbourhood policy. The analysis of the transition factors from the "ring of friends" to the "ring of fire" is important in the context of understanding the further development of the European Neighbourhood Policy as the main integration strategy of the European Union towards its southern and eastern neighbours.

Key words: European Union (EU), European Neighbourhood Policy (ENP), Ukraine, Eastern Partnership, security, Europe, corruption.

Н. Белоусова, канд. полит. наук, доц.,
Б. Мифтахов, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ЕВРОПЕЙСКАЯ ПОЛИТИКА СОСЕДСТВА: КОРРУПЦИЯ КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ПЕРЕХОДА ОТ "КОЛЬЦА ДРУЗЕЙ" К "КОЛЬЦУ ОГНЯ"

Сделана попытка проанализировать развитие Европейской политики соседства: начиная с идеи основания и до ее пересмотра в 2015 г. Задача статьи – проверка гипотезы о том, что коррупция может быть одной из важных причин неудачи концепта "кольца друзей", который, основываясь на интересах ЕС в стабильности, безопасности и процветания его соседей, стал основой для всей политики соседства. Исследование факторов перехода от "кольца друзей" до "кольца огня" является важным в контексте понимания дальнейшего развития Европейской политики соседства как основной интеграционной стратегии Европейского Союза по отношению к южным и восточным странам-соседям.

Ключевые слова: Европейский Союз (ЕС), Европейская политика соседства (ЕПС), Украина, Восточное партнерство, Европа, коррупция.

УДК: 316.776.23:327 ЄС (575)

С. Даниленко, д-р політ. наук, доц.,
О. Фурсай, магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ДЕСТРУКТИВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ)

Розглядаються ініціативи європейських структур, зокрема Європейської комісії із протидії зовнішньому деструктивному інформаційному впливу на соціально-політичні процеси. Зауважується, що такий вплив став можливим завдяки спрощеному доступу до глобальних інформаційних ресурсів, а також унаслідок зростання спектру каналів донесення інформації до різних верств населення зарубіжної країни, насамперед тих, які накопичили протестний потенціал. Наголошується, що інформаційний важіль здатен із середини руйнувати соціальну стабільність і у такий спосіб слугувати інтересам зовнішніх суб'єктів. За таких умов особливої актуальності набувають питання контролю національних урядів і громадянського суспільства за питаннями безпеки в інформаційній сфері. Особливо зауважено на широкому застосуванні інформаційного інструменту для ескаляції таких соціальних явищ як протестний рух і міграційні процеси. Це зроблено на прикладі деструктивного інформаційного впливу на соціально-політичну ситуацію у Франції під час протестів "жовтих жилетів". Узагальнюються рекомендації європейських інституцій, які можуть використовуватися державними структурами України для протидії зовнішнім інформаційним впливам.

Ключові слова: деструктивний вплив, дезінформація, фейки, симулякри, постправа, політичний процес, "жовті жилети", міграція.

Постановка проблеми. Глобальна інформатизація суспільства, обумовлена стрімким розвитком телекомунікаційних технологій, є незаперечним фактом. Серед іншого вона призвела до безпрецедентного розширен-

ня можливості доступу індивідів і соціальних груп до широкого спектру інформаційних ресурсів у найкоротші часові терміни. Як і будь-які інші, інформативно-комунікативні технології можуть бути однаково вправно

використані як із метою загального й рівноправного демократичного поступу, задля втілення гуманних цілей удосконалення людини та суспільства, розширення їхніх можливостей, так і можуть стати інструментом агресії, втручання, примусового управління, що також є частиною історії людства, комунікацією особливо виду. За цим шаблоном і мережа інтернет стала невід'ємною частиною всіх сфер діяльності людини й суспільства, державних інститутів, організацій і відомств. Стрімке поширення інформації підвищує інформування суспільства і суб'єктів політики, що може викликати посилення соціальної активності громадян і, як наслідок, служити суто творчим цілям підвищення ефективності громадських і державних інститутів, удосконалення політичних комунікацій, суспільної взаємодії, активізації політичної участі громадян як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих громад. Водночас розповсюджені інформації, керуючись власними цілями, мають можливість чинити деструктивний вплив на політичний процес, що актуально як для політикуму окремої держави, так і для системи міжнародних відносин. Цифровізація та глобалізація інформаційного обміну перетворила його на ефективний інструмент ведення підривної діяльності, втручання у політичні процеси, хаотизацію суспільно-політичного життя та, урешті, платформу для підготовки збройного вторгнення й анексії територій і сусідніх, і далеких держав. Ідеться про держави, які не лише перебувають у стані нестійкого демократичного транзиту, як то Україна. Від зовнішнього деструктивного впливу потерпають держави сталих демократій, наприклад, Французька Республіка, досвід якої в цьому контексті ілюстративно стане предметом розгляду статті.

Метою статті є дослідження інформаційного чинника як інструменту деструктивного впливу в сучасній системі міжнародних відносин для посилення інформаційної стійкості України. Український досвід – як негативний, що виявився в неготовності державних інституцій протидіяти відкритій інформаційній агресії Росії, так і позитивний – консолідація громадянського суспільства, поява ініціатив із розвінчування фейків, напрацювання власного контронтенту, формування правового поля та рішучі кроки уряду із блокування джерел поширення російської дезінформації, є певною мірою унікальний. Він став зразком для переосмислення безпекової політики в інформаційній сфері насамперед європейських сусідів, зокрема і Франції, яка серед перших схвалила закони, один із них прийнято називати головний, а інший, відповідно, – допоміжний. Фактично, вони стали поправками до Виборчого кодексу, Закону про свободу комунікації, Освітнього кодексу, діяльності медіа й інших аспектів функціонування публічної інформації. Та головне, що ці законодавчі акти посилили здатність держави протидіяти деструктивному інформаційному впливу в період виборчої кампанії [1, 2]. Сполучені Штати поставилися більш зверхньо до таких загроз і отримали під час президентських виборів 2016 р. класичний приклад ефективного інформаційного втручання у виборчий процес – засадний інструмент демократичного правління [3].

Однак ми маємо констатувати, що тактика зацікавлених третіх сторін у розхитуванні внутрішньої політичної ситуації змінилася й тепер її центр перебуває на внутрішньому полі. Конфліктні соціальні процеси – міграція, міжетнічні чи релігійні конфлікти, періоди політичної турбулентності, як то вибори, економічні негаразди чи стагнація світової економіки викликана пандемією, також формують сприятливу ситуацію для інформаційного збурення й загострення протиріч.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як ілюстрацію автори взяли протестну кризу у Франції у період

із 2017–2019 рр., що отримала назву "виступи "жовтих жилетів": "les protestes des gilets jaunes" / "le mouvement des gilets jaunes". Ми розглядаємо це як типовий, інспірований ззовні вплив, де інформаційна складова – агресивні наративи протестувальників, застосування каналів комунікації як платформ для пошуку односторонніх і поширення своїх ідей, оперативне управління під час вуличної ходи чи актів вандалізму – є прикладом деструктивного інформаційного впливу на соціально-політичну систему. Явище це настільки поширене, що жодна країна не може ігнорувати його чи не помічати його вплив на політичне життя й відносини з іншими країнами [4]. Українська держава та громадянське суспільство, яка сповідує європейську перспективу і протистоїть інформаційній агресії Росії, має врахувати досвід сучасної Франції у власній зовнішній політиці та зміцненні засад національної інформаційної безпеки. Особливо це стосується того періоду, який передувє виборчій кампанії. А оскільки Україна як нестала, транзитивна демократія й до того ж перманентно перебуває у стані виборів, то ця проблематика має прикладний характер.

Значну увагу дослідженню концепцій і теоретичних підходів до вивчення ролі інформаційного впливу, процесу деструктивного інформаційного впливу на соціально-політичну процеси приділяють такі вчені та дослідники: Г. Почепцов, Д. Дубов, М. Ожеван, С. Даниленко, В. Петрик, М. Присяжнюк, Л. Компанцева й ін. Автори ознайомилися з масивом вітчизняних та іноземних публікацій, присвячених проблематиці деструктивного інформаційного впливу на політичні процеси та протидію їм, проаналізували доповіді з означеної теми Національної агенції з безпеки інформаційних систем Франції (ANSSI, Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information) і Національного інституту стратегічних досліджень України, НІСД (NISS, National institute for strategic studies) [5].

Викладення основного матеріалу досліджень. Інформаційний вплив, першочергово деструктивного характеру, відіграє особливу роль у системі сучасних міжнародних відносин, на наш погляд, на рівні з енергетичним і військовим елементами. Впливаючи на масову політичну свідомість, він виявляє себе як чинник, здатний викликати дестабілізацію єдиного простору безпеки постбіполярного світу, що і є головним завданням тієї чи іншої країни, яка має на меті послабити позицію конкурента та стати міжнародним лідером, у випадку Росії – повернутися на світову арену геополітичним гравцем. Цьому підпорядковані її зусилля в енергетичній, інформаційній і військово-шпигунській галузях. Дезінформація як і пропаганда, і фейки не є новим явищем, із яким довелося зіткнутися сьогодні. Дезінформація виникла разом із першими державами й завжди супроводжувала як мирні внутрішні політичні кампанії, так і воєнно-політичне протистояння держав. Проте разом із новітніми інформаційними технологіями, зміною парадигми сприйняття інформації, кризою "класичних" медіа змінився інформаційний і когнітивний ландшафт світу. Як було зазначено, інформаційний чинник має істотний деструктивний вплив на соціально-політичні процеси, однією з його головних складових є дезінформація. За словами українського вченого Г. Почепцова: "Дезінформація як системний інструментарій, а не для разового використання, що було завжди в військовій справі, є більш сучасним винаходом людства, ніж пропаганда. Щоправда, пропаганда була цілком почесним терміном в далекому минулому, поки його не "зіпсували" тоталітарні держави. Спочатку пропаганда була пов'язана з Ватиканом: так позначалася місіонерська робота з розповсюдження віри. Сьогодні пропаганда пішла в тінь,

нею пристойні люди не займаються, для них придумали тепер новий термін – стратегічні комунікації” [6].

Головні характеристики дезінформації: високий емоційний рівень, що дозволяє ефективно охоплювати великі маси людей; просуває вигаданий віртуальний об’єкт, який активно руйнує звичну картину світу; майже не піддається спростуванню, оскільки це складно робити для неіснуючих об’єктів.

За французьким словником Larousse (фр. *simulacre* – лат. – *simulacrum* – зображення) – копія, яка насправді не має оригіналу [7]. Однією з головних властивостей симулякра за Ж. Бодрійяром – це здатність маскувати відсутність реальної дійсності. Порівняно з чимось очевидно штучним звичне середовище здається більш "справжнім", у чому й полягає пастка. Ж. Бодрійяр вважав симулякром сучасну світову політику: "Влада симулює владу, опозиція симулює протест. Мас-медіа тільки підливають масла у вогонь – вони лише імітують акт комунікації і передана ними інформація не має сенсу" [8].

Натепер інформаційні впливи набувають нових форм. Журналісти перебувають в доволі складних професійних і моральних умовах, оскільки доводиться працювати під зовнішнім тиском і внутрішньою самоцензурою редакційних політик, розуміти та відчувати середовище гібридної війни, щоб не стати заручником підступних схем та операцій. ЗМІ все більше втрачають авторитет. До цього "букету" проблем напевне додається й економічна криза в галузі, викликана світовою рецесією. Багато інших каналів і джерел інформування заповнили суспільство в інформаційний вакуум, де завдяки маніпулятивним засобам відбувається засвоєння ілюзій щодо дійсності, яку цілеспрямовано створили суб’єкти маніпуляцій, показали фальшиву картину та підставну "альтернативну" реальність. Також можна спостерігати той факт, що інтернет домінантно використовується для впливу на громадську думку. Він доступний у будь-який час і може містити необмежену кількість інформації. І якщо раніше його використання було не надто дієвим, бо доступ до нього мала лише невелика частина населення, то завдяки зростанню доступності ресурсу технології деструктивного впливу найкраще виявляють себе саме там. Паралельно з поширенням інтернет-ЗМІ, соціальних мереж та інших онлайн-платформ відбувається зростання рівня довіри громадян до онлайн-медіа і втрати довіри до традиційних засобів масової інформації, зокрема в Україні [9].

Популярним стало твердження, що світ, синхронно із глобалізацією й розвитком ЗМІ та соціальних мереж, набув нового стану. З інформаційного погляду він характеризується низькою часткою достовірних фактів і тверджень у безперервному потоці інформації. Словники визначають постправду лаконічно: це апеляція до емоційного сприйняття з усуненням критичного мислення. Якщо говорити більш точно, то постправда – це "інформація, подана так, що використання її веде до результатів, які не збігаються з тими, які б хотів отримати користувач цієї інформації". Постправда не обов’язково є брехнею. "Найчастіше постправда – це набір перекручених, вигаданих або урізаних фактів з упередженим трактуванням, необґрунтованими висновками. Вони емоційно забарвлені за допомогою неадекватних шаблонів і силіогічних висновків, що підтверджують якусь концепцію, що її дотримується автор" [10]. І, як наслідок, ця неправдива інформація позначається на формуванні політичних поглядів і соціальних позицій громадян. Вони (громадяни) отримують інформацію в замкненому середовищі, інформацію, яка не має бути обов’язково правдивою, але яка все ж має значний вплив на судження та соціальні-

зацію індивідуума, його уявлення про засадничі принципи й умови функціонування суспільства.

Важливим інструментом постправди стали фейкові новини, які дуже швидко поширюються. Це повністю або частково вигадана інформація про суспільні події, людей або про речі, явища, які подаються у ЗМІ під виглядом справжніх журналістських матеріалів. Фейки заповнили інформаційний простір. Це відбувається тому, що мало хто читає далі заголовка, а подібні матеріали мають дуже яскраві, емоційні назви. Такі повідомлення масифікуються, впливають на людей. Індивідуальна думка не є небезпечною для розвитку суспільства, гірше, коли ці "фейки" цілеспрямовано поширюють, коли вони мають вплив і формують громадську думку, яка вже в зародку є неправильною, тобто такою, що вироблена завдяки маніпуляціям у вигідному комусь світлі" [11].

Провівши дослідження особливостей тих чинників, які деструктивно позначаються на політичній ситуації у Франції, ми визначили два основні явища, які мали й потенційно мають, оскільки проблеми залишаються, найбільший дестабілізуючий вплив на нинішню ситуацію у країні, а саме феномен "жовтих жилетів", як один із чинників політико-безпекової дестабілізації, і питання міграції. Масовий протестний рух "жовтих жилетів" у Франції сформував ряд внутрішньополітичних і міжнародних загроз [12]. Факт того, що "жовті жилети" не пов’язані з жодною політичною силою чи профспілкою, не мають визначених лідерів чи спікерів, робить його небезпечним насамперед для стабільності у країні. Існують різноманітні екстремістські групи, які займаються насиллям і вандалізмом. Саме цим – відсутністю контролю за поширенням і локалізацією протестних вибухів приховується його особливість, що нагадує принцип мережовості, за яким функціонують соціальні медіа. Така ситуація значно зручніша для тих зовнішніх суб’єктів, що зацікавлені в дестабілізації, і тому для урядових безпекових структур – це породжує додаткові складнощі, призводить до розпорошення їхніх сил і засобів боротьби, хаотизації у взаємодії. А це означає – низьку ефективність у протидії.

Факти зовнішнього впливу на політичні процеси навіть не критичного характеру, як то виступи "жовтих жилетів" чи загострення міжетнічних конфліктів у французьких містах, знаходимо у сучасній історії Франції. Загалом це стосується російської участі, яка традиційно виявляє себе в зонах підвищеної політичної напруги – Україна, Сирія, Венесуела, вибори в різних країнах світу. Черговим підтвердженням стала і Франція, де відбувся інцидент із витоком електронного листування команди Е. Макрона безпосередньо перед другим туром президентських виборів, що отримав назву Macron Leaks (коли 5 травня 2017 р., за дві доби до другого туру виборів, були викрадені і оприлюднені 9 гігабайтів файлів і 21 тис. електронних листів). Фрагменти головок Macron Leaks з’являються системно в публічному просторі. Це нагадує злам поштової скриньки кандидата від демократичної партії Гіларі Клінтон, що на президентських виборах 2016 р. коштувало їй перемоги. Журналісти Le Monde підтверджують причетність двох груп хакерів, пов’язаних із російською розвідкою у спробі дестабілізації президентських виборів 2017 р. [13].

Проаналізувавши цей феномен, можна принагідно стверджувати, що протести намагаються використати як ізсередини, так і ззовні країни задля дестабілізації ситуації. Україна вже переживала такий досвід у 2013–2014 рр. під час Євромайдану та Революції гідності. Тоді медіа, особливо соціальні мережі стали як ареною боротьби за національні інтереси, так і місцем, де здійснювалися антидержавні маніпуляції, поширюватися

антиукраїнські наративи, формувалися групи деструктивного, підривного впливу [14]. Більш докладно про національний досвід можна прочитати в аналітичній доповіді фахівців із інформаційної безпеки [15].

Щодо міграційного питання, то передумови нинішньої кризової ситуації з мігрантами виникли давно [16]. Вони породжені неефективністю міграційної політики та прорахунками зовнішньої політики Франції в Африці та на Близькому Сході. Незважаючи на постійне реформування, спрямоване на обмеження міграції з третіх країн, французька міграційна політика не стала більш успішною. Протягом останніх років потік мігрантів залишається стабільним. Компактне проживання в етнічних "гетто" не сприяло інтеграції арабо-африканських мігрантів у французьке суспільство, а навпаки – стимулювало збереження їхнього традиційного способу життя і звичаїв. Посилення ролі ісламу, пов'язане зі зростанням чисельності мусульман-мігрантів і членів їхніх родин, загрожує підвалинам французького світського суспільства. Спостерігаються також процеси ісламізації корінного населення [17]. Поки дії французької влади, як правих, так і лівих, і все ще ліберальне міграційне законодавство не створюють належних умов для інтеграції мусульман до суспільства-реципієнта, їхньої адаптації до європейських цінностей і норм життя. Невизначеність цього питання формує нестабільне середовище, яке іманентно стає привабливим для зовнішнього впливу. В Україні такий поділ виник як наслідок примусової міграційної політики радянської вдали, спрямованої на формування "нової історичної єдності – радянського народу" як противазі етнічним засадам формування національних держав. Здавалося, що це протилежні процеси в одній царині – взаємодії різних етнічних і релігійних груп в одному суспільстві. Однак, як в Україні, де насильницьким способом було посилено роль російського етносу (Донбас, Приазов'я), так і Франція, де внаслідок навпаки ліберальної міграційної політики сформувалися анклавні домінуючі вихідці із держав Африки, що сповідують іслам, такі осередки стали об'єктами впливу третіх держав. В обох випадках наслідки примусової та ліберальної міграційної політики призвели до результатів, що однаково загрожують як класичній французькій демократії, так і молодій українській. Водночас це ставить питання про напрями трансформації демократії та її майбутнє як найуспішнішого досі політичного режиму.

Збереження паралельного "мусульманського" суспільства зі своєю релігією та субкультурою підсилює фрагментацію французького суспільства. Незадоволеність статусом "другорядної" нації і небажання частини мігрантів адаптуватися до світських норм є однією з причин того, що ісламські цінності часом стають ідеологією соціального протесту, сприяючи політизації та радикалізації ісламу. Постулати соціальної справедливості й інтернаціоналізму ісламу сприяють його поширенню серед безробітної молоді, яка проживає в "гетто", і посилення його впливу, зокрема, на радикально налаштованих етнічних європейців і французів. Це своєю чергою призводить до маргіналізації й радикалізації мігрантів і зростання терористичної загрози.

Медіапростір активно підігріває дискурс навколо міграційного питання. Тому ця тема знаходить відгук у суспільстві та приваблює тих, хто з різних причин прагне до дестабілізації. А це означає, що вона є топовою для самих медіа. Про це свідчить факт, що група журналістів з американської газети New York Times була нагороджена Пулітцерівською премією за серію публікацій про міграційну кризу у Європі. До них приєдналася редакція газети Los Angeles Times – за висвітлення

стрілянини у Сан-Бернардіно (Каліфорнія, США). Згодом в онлайн-зверненні Ісламська Держава взяла на себе відповідальність за напад, заявивши, що це було терористичним актом. Премію за суспільно значущу журналістську роботу отримало агентство Associated Press – за серію репортажів про рабську працю емігрантів у Таїланді та Індонезії [18]. Як пише французьке видання Le Monde, – збільшення кількості іммігрантів може стимулювати зростання злочинності, зачіпаючи всі групи населення регіону, а не лише іноземної громади. Імміграція нерідко спричинює до невдоволення й агресії з боку місцевого населення, оскільки вплив іншої культури змінює автохтонну, що призводить до дестабілізації в суспільстві. Нація втрачає свою ідентичність і згуртованість, з'являються певні групи людей із радикальними ідеями як з одного, так і з іншого боку [19]. Через медіа і протестні суспільні прояви питання підіймається на вищій політичній щабель. Ставлення й емоції щодо міграційного питання, що раніше вважалися маргінальними, зараз відкрито висловлюються представниками політичного істеблішменту, що належать до націоналістичного спектру. Це посилює їхні позиції й дає можливість посісти місця в національних парламентах і європейських інституціях. Якщо ми говоримо про Європу, то насамперед ідеться про політичну партію "Національний фронт" (Франція) та "Альтернативу для Німеччини" (Німеччина). Це вони вдало "осідлали" міграційну кризу й отримавши інформаційну, політичну та, подекуди, фінансову підтримку тепер мають своїх представників у Європарламенті (лідер "НФ" Марін Ле Пен) і Бундестазі. "Консервативна людина з повагою ставиться до кордонів, чи то кордони між країнами, людьми, поняттями і категоріями, тоді як ліберальна людина вимагає гнучких кордонів, через які вільно проходить інформація і які не заважають розвитку і зміні концептів, понять, норм і т. д. Консервативній людині притаманна "гідливість". Так Марін Ле Пен описала біженців як "бактерії" [20]. А у своїй передвиборчій кампанії пообіцяла ввести мораторій на всю легальну імміграцію, щоб "зупинити цю божевільну, неконтрольовану ситуацію, яка тягне Францію вниз". Ліва французька газета Libération назвала промову Марін Ле Пен однією з найбільш безкомпромісних за всю її передвиборчу кампанію [21].

Міграційний дискурс у французькому публічному полі супроводжується кампанією культурного й ідеологічного завоювання "суспільних територій" за підтримки ЗМІ, що у свою чергу активно популяризують полікультурну ідеологію, формують сакральний і недоторканий образ мігранта, трансформують значення понять (біженець замість іммігранта, зникнення поняття нелегальної імміграції), демонізують противників міграційного лібералізму, семантично навантажують медійну лексику такими поняттями: націоналізм, популізм, расизм, ксенофобія, ізоляціонізм, протекціонізм [22]. Вийшовши з медійного й експертного середовища, проблема стала предметом рішень урядових структур національного та європейського рівня. Знання й розуміння сутності операції зовнішнього впливу, особливостей розвитку медіапростору та необхідності втручання держави стало основою для створення стратегії інформаційної стійкості країн Європи, допомагає унеможливити реалізацію дезінформаційних кампаній у їхньому інформаційному просторі [23]. Із цією метою було схвалено на міждержавному рівні ряд тактичних документів, де головними принципами боротьби із фейковими новинами на рівні ЄС стало: підвищення достовірності інформації; її урізноманітнення, збільшення доступу до каналів інформації; підвищення прозорості щодо фінансування та виро-

бництва інформації, а також залученості зацікавлених сторін до її продукування. Розробку базових загальноєвропейських документів, які спрямовані проти поширення дезінформації, а саме фейкових новин, започатковано заключним звітом "A multi-dimensional approach to disinformation" Експертної групи високого рівня (HighLevel Expert Group, HLEG) [24]. Натепер базові принципи й заходи боротьби з дезінформацією можна знайти також у в таких документах: Tackling online disinformation: a European Approach; Action Plan against Disinformation, EU Code of Practice on Disinformation, а також у рекомендаціях Європейської Комісії та висновках Європейської ради. У цих спільних рішеннях зазначені основні заходи протидії поширенню дезінформації, серед них:

- посилення та поліпшення захисту персональних даних;

- контроль політичної реклами шляхом публікації інформації щодо замовників;

- створення мережі факт-чекерів і академічних дослідників дезінформації в цифрових медіа й різних соціальних мережах;

- обмін досвідом у боротьбі із поширенням дезінформації. Для цього було створено Європейську мережу електорального співробітництва (European cooperation election network), що об'єднує регуляторів аудіовізуальних ЗМІ, національні виборчі органи й органи кібербезпеки, експертні групи з медіаграмотності та ін. Європейська рада закликає до проведення постійних зустрічей представників держав-членів у форматі European cooperation election network із метою обміну досвідом;

- прозорість інтернет-платформ, а саме що стосується обробки даних користувачів, розроблення механізмів пошуку достовірної інформації, маркування рекламного контенту й забезпечення зв'язку з надійними факт-чекінговими платформами та ресурсами між собою;

- підтримка професійної та якісної журналістики (медіаграмотність, свобода засобів масової інформації, плюралізм ЗМІ й ін.). У межах програми "Творча Європа 2021–2027" Комісія запропонувала виділити бюджет у розмірі близько 60 млн євро [25].

Хоча про необхідність медіаграмотності сказано й написано чимало навчальних і наукових робіт, однак вона визначається європейськими чиновниками як те, що має стати частиною освітнього процесу для всіх вікових категорій. Це базовий інструмент підвищення цифрової та медійної грамотності для того, щоб громадяни набули навичок аналізу інформації, отриманої з онлайн-ресурсів [26]. Цьому є об'єктивні підстави: старше покоління, як в Україні, так і у європейській державі залишається найбільш активнішою електоральною групою – не пропускає нагоди взяти участь у виборах, водночас не маючи навичок безпечної взаємодії із сучасною інфосферою. Натомість молоде покоління, яке має більш "просунуті" навички в цій царині, залишається пасивним у поточних політичних процесах, однак легко долучається до явищ радикального й екстремістського характеру.

На наш погляд, імплементації до законодавства, рішення уряду і президента, а згодом і втілення національною медійною спільнотою цих рекомендацій на основі принципів саморегулювання медійної галузі могло б посилити ті здобутки, які вже є в Україні у сфері протидії інформаційній агресії. Натомість у цих питаннях, якщо судити за дискусія навколо проєктів законів, які серед широкого загалу отримали назву "Про дезінформацію" і "Про медіа", українські парламентарії, урядовці й частина близьких до них експертів укотре намагають-

ся "перевинайти велосипеда" [27, 28]. Якщо порівнювати внутрішню резистентність України до зовнішніх деструктивних впливів, то вона незрівнянно вразливіша та з меншим запасом міцності, ніж згадувана нами Франція. Ми перебуваємо в епіцентрі "інформаційної пандемії" і плато ще не перейдено [29].

Нами зроблено **висновок**, що в обох випадках – протести "жовтих жилетів" і прогалини в міграційній політиці, що є неминучими в такій чутливій сфері, де перетинаються питання релігійні, етнічні, загострюються диспропорції економічного розвитку країн світу, – особливу роль відіграє інформаційний чинник, який очікувано найпотужніше проявляється в медійному інтернет-сегменті. Це він першочергово стає середовищем, де реалізуються спеціальні операції впливу. Натомість будь-які кроки держави з посилення її втручання й контролю за екстремістським контентом, прагнення обмежити, а то й припинити роботу інформаційних ресурсів, що приховано чи відверто пропагують насилля, ксенофобію й заклики до сепаратизму, демократичним суспільством, яким, безсумнівно, є Франція, сприймається як наступ на основоположну цінність демократії – свободу слова. Це ставить нові питання про межу ліберальних цінностей – толерантність і терпимість, які знову ж таки найперше стають предметом дискусії в медійному середовищі. Як приклад, можна навести фільм шведського режисера Рубена Естлунда "Квадрат", що отримав "Золоту пальмову гілку" на Каннському кінофестивалі 2017 р. Як відомо, за рік до того в сусідньому курортному містечку Ніцца стався жахливий терористичний акт у символічний для французів День взяття Бастилії. Виконавець терористичного акту був тунісцем за походженням, що загострило дискусію напередодні президентських виборів і нагадало про міграційну кризу в у 2015 р. Такі події, а також системне зовнішнє втручання в базовий процес демократичного правління, яким є вибори, усе ж спонукають уряди демократичних країн вживати правових обмежувальних заходів, щоб інформаційне середовище не стало джерелом більш руйнівних наслідків для суспільства. В Україні таку загрозу, до прикладу, несе "Партія Шарія", очолювана відеоблогером Анатолієм Шарієм, яка демонструє повну віртуальність і виняткову медійну присутність у соціальному житті країни, а її лідера звинувачують у проросійській пропаганді, українофобії й антидержавницьких закликах. Що ця загроза для молоді української держави не може ігноруватися, свідчать опитування Київського міжнародного інституту соціології, де згадана політична сила має рейтинги вищі, ніж одна із парламентських партій [30].

Список використаних джерел:

1. Lutte contre la manipulation de l'information [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/dossiers/fausses_informations_lutte?etape=15-ANLDEF
2. Lutte contre la manipulation des informations [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/dossiers/lutte_fausses_informations?etape=15-ANLDEF
3. Senate Intel Releases New Report on Intel Community Assessment of Russian Interference [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.burr.senate.gov/press/releases/senate-intel-releases-new-report-on-intel-community-assessment-of-russian-interference>
4. Оцінка спеціальними службами Королівства Бельгія актуальних загроз національній безпеці // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/ocinka-specialnimisluzhbami-korolivstva-belgiya-aktualnikh?fbclid=IwAR3MnKUNdc5vekagI_Pgh1AXPHikMm1DqVeMpmNDzkVW8Vq_kZ6GFhQt_h4
5. Фейки як інструмент впливу на вибори [Електронний ресурс] / Д. В. Дубов та ін. // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidy/feyki-yak-instrument-vplivu-na>

- vibori?fbclid=IwAR0rISz0QPsiQRZDKUbP9ntUXe0wyVCWH5oYnwmPLRmORLAKSioxEXF-ePw
6. Почепцов Г. Г. Дезинформация [Электронный ресурс] / Г. Г. Почепцов. – Киев : Издатель ПАЛИБОДА А. В., 2019. – Режим доступа до ресурсу: <http://csef.ru/media/articles/9072/11714.pdf>.
7. Larousse. Simulacre [Электронный ресурс] / Larousse – Режим доступа до ресурсу: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/simulacre/72821>.
8. Spécialiste en psychologie des profondeurs. SIMULACRE ET SIMULATIONS [Электронный ресурс] / Spécialiste en psychologie des profondeurs – Режим доступа до ресурсу: <http://www.psy-luxeuil.fr/article-le-monde-moderne-dans-le-piege-de-l-hyper-realite-121268703.html>.
9. Онлайн-медіа та соціальні мережі перехопили лідерство у телебачення за популярністю в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://internews.in.ua/uk/news/onlain-media-ta-sotsialni-merezhi-perehopily-liderstvo-u-telebachennya-za-populyarnistyu-v-ukrajini-nove-opytuvannya-usaid-internews-schodo-spozhyvannya-zmi/>
10. Петрик В. М. Сугестивні технології маніпулятивного впливу [Електронний ресурс] / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева // 2011. – Режим доступа до ресурсу: https://mil.univ.kiev.ua/files/29_965691167.pdf.
11. Ланюк Є. Пост-права, фейки та інформаційна війна [Електронний ресурс] / Є. Ланюк. – Режим доступа до ресурсу: <https://varianty.lviv.ua/43429-yevhen-laniuk-post-pravda-feiky-ta-informatsiina-viina>.
12. Колесник Д. Париж переосмислює загрози: як зміниться безпекова політика Франції [Електронний ресурс] / Д. Колесник. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/28/7074291/>
13. Martin Untersinger. Les preuves de l'ingérence russe dans la campagne de Macron en 2017 [Електронний ресурс] / Martin Untersinger // Le Monde. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: https://www.lemonde.fr/pixels/article/2019/12/06/macronleaks-des-hackers-d-etat-russes-ont-bien-verse-la-campagne-presidentielle-de-2017_6021987_4408996.html.
14. Danylenko S. New media in Transitive States: Instrument of Civil Society in Ukraine / S. Danylenko / Media and Globalization.– Lublin : Maria Curie-Skłodowska University press, 2015. – P. 101–112.
15. Дубов Д. В. Деструктивні впливи та негативні наративи: інструменти виявлення та протидії: метод. мат. / Д. В. Дубов, А. В. Баровська, Ю. К. Каздобіна. – К. : УФСБ, 2020.
16. Martin Untersinger. Sur Facebook, les "gilets jaunes" divisés sur leurs propositions et leurs méthodes [Електронний ресурс] / Martin Untersinger, Samuel Laurent // Le Monde. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2018/12/07/sur-facebook-les-gilets-jaunes-divises-sur-leurs-propositions-et-leurs-methodes_5394326_4355770.html.
17. Croissance de la population musulmane en Europe [Електронний ресурс] // Pew Research Center. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.pewforum.org/2017/11/29/croissance-de-la-population-musulmane-en-europe/>.
18. Журналистська команда из New York Times получила Пулитцеровскую премию [Електронний ресурс] // BBC News. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: https://www.bbc.com/russian/news/2016/04/160418_ponomarev_pulitzer.
19. "La migration des entreprises vers la ville accroît la ségrégation sociale" [Електронний ресурс] // Le Monde. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/11/21/la-migration-des-entreprises-vers-la-ville-accroit-la-segregation-sociale_5386498_3234.html.

20. Cédric Mathiot. "Immigration bactérienne" : Marine Le Pen s'enfonce [Електронний ресурс] / Cédric Mathiot // Libération. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: https://www.liberation.fr/desintox/2015/11/12/immigration-bacterienne-marine-le-pen-s-enfonce_1412832.
21. Olivier Faye. Marine Le Pen veut " arrêter l'immigration légale et clandestine " [Електронний ресурс] / Olivier Faye // Le Monde. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: https://www.lemonde.fr/politique/article/2015/08/29/marine-le-pen-veut-arreter-l-immigration-legale-et-clandestine_4740105_823448.html.
22. Immigration : un désordre systémique [Електронний ресурс] // La revue Permanences ICHTUS. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.ichtus.fr/immigration-un-desordre-systemique/>.
23. В ЕС назвали Россию главным источником дезинформации [Електронний ресурс] // European Commission. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.rosbalt.ru/world/2018/12/05/1751120.html?fbclid=IwAR2-hmQA18hEhA9Eeq1L5gPCSmME0ZR1hanYnm4-UdfnyMHjtCFVuNWIA>.
24. Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation [Електронний ресурс] // European Commission. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.
25. Communication – Tackling online disinformation: a European Approach [Електронний ресурс] // European Commission. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-online-disinformation-european-approach>
26. Корецька І. О. Досвід спільних європейських інституцій щодо захисту виборчого процесу від деструктивних інформаційних впливів: можливості для України [Електронний ресурс] / І. О. Корецька // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-06/Досвід%20спільних%20європейських%20інституцій%20щодо%20захисту%20виборчого%20процесу%20від%20деструктивних%20інформаційних%20впливів.pdf>.
27. Остапа С. У законі про медіа планується новий вид санкцій та розділ про дезінформацію [Електронний ресурс] / С. Остапа // Детектор Медіа. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://detector.media/infospace/article/172406/2019-11-13-u-zakoni-pro-media-planuetsya-novii-vid-sanktsii-ta-rozdil-pro-dezinformatsiyu/>.
28. Законопроект про медіа (ДОКУМЕНТ) [Електронний ресурс] // Детектор Медіа. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://detector.media/withoutsection/article/173170/2019-12-11-zakonoproekt-pro-media-dokument/>.
29. Бурковский П. Україну чекають дефолт і гуманітарна катастрофа. Огляд проникнення російської пропаганди в український медіапростір у березні 2020 року [Електронний ресурс] / П. Бурковский // Детектор Медіа. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: https://detector.media/propahanda_vplyvy/article/176362/2020-04-14-ukrainu-chekayut-defolt-i-gumanitarna-katastrofa-oglyad-proniknennya-rosiiskoi-propagandi-v-ukrainskii-mediaprostir-u-berezni-2020-roku/.
30. Рейтинги підтримки політичних лідерів і партій: квітень 2020 року [Електронний ресурс] / КМCI. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=937&page=1>

Надійшла до редколегії 10.02.20

S. Danylenko, Doctor of Political Sciences, Associate Professor,
O. Fursai, Magister
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DESTRUCTIVE INFORMATIONAL INFLUENCES ON SOCIO-POLITICAL PROCESSES (ON THE EXAMPLE OF FRANCE)

The article discusses the initiatives of European structures, in particular of the European Commission on counteracting external destructive informational influence on the socio-political processes. It is noted that such an impact was made possible due to simplified access to the global information resources, as well as due to the increase in the range of channels for delivering information to various segments of the population of a foreign country, especially those that have accumulated protest potential. It is noted that the information lever is capable of destroying social stability from the inside and thus serving the interests of external actors. In such circumstances, issues of control of national governments and civil society on security issues in the information sphere are becoming particularly relevant. The proposed work separately notes the widespread use of an information tool for the escalation of such social phenomena as the protest movement and migration processes. It is made on the example of a destructive informational impact on the socio-political situation in France on the example of protests of the "yellow vests". The recommendations of European institutions are summarized, which can be used by state structures of Ukraine to counter external information influences.

Key words: destructive influence, disinformation, fakes, simulacrum, post-truth, political process, "yellow vests", migration.

С. Даниленко, д-р полит. наук, доц.,
А. Фурсай, магистр,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ДЕСТРУКТИВНЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ВЛИЯНИЯ НА СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ (НА ПРИМЕРЕ ФРАНЦИИ)

Рассматриваются инициативы европейских структур, в частности Европейской комиссии по противодействию внешнему деструктивному информационному влиянию на социально-политические процессы. Отмечается, что такое влияние стало возможным благодаря упрощенному доступу к глобальным информационным ресурсам, а также вследствие роста спектра каналов донесения информации к различным слоям населения зарубежной страны, прежде всего тех, которые накопили протестный потенциал. Отмечается, что информационный рычаг способен изнутри разрушить социальную стабильность и таким образом служить интересам внешних субъектов. В таких условиях особую актуальность приобретают вопросы контроля национальных правительств и гражданского общества по вопросам безопасности в информационной сфере. В предлагаемой работе отдельно отмечается широкое